

CO₂-PRESTATIELADDER®

WIJZIGINGENLIJST HANDBOEK

CO₂-PRESTATIELADDER 3.1

22 JUNI 2020

Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden & Ondernemen

Copyright SKAO

Alle rechten voorbehouden. De CO₂-Prestatieladder is eigendom van de SKAO. Niets uit deze uitgave mag worden openbaar gemaakt en/of verveelvoudigd door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de SKAO. Voor downloaden van de actuele versie van deze Wijzigingenlijst, het Handboek en andere informatie zie www.skao.nl

Inhoudsopgave

1.	Aard van dit document	4
2.	Leeswijzer Wijzigingenlijst	4
3.	Tekstuele wijzigingen	5
4.	Wijzigingen per Hoofdstuk	5

1. Aard van dit document

Deze Wijzigingenlijst geeft een overzicht van de wijzigingen in het Handboek CO₂-Prestatieladder 3.1 van 22 juni 2020 ten opzichte van de versie 3.0 van 10 juni 2015.

De inhoud van een Wijzigingenlijst is informatief en heeft daarmee niet de status van de tekst in het Handboek. De tekst in de Wijzigingenlijst is niet meer dan een praktisch hulpmiddel om overzicht te krijgen van alle wijzigingen in Handboek 3.1. Op de website van SKAO zijn ook twee digitale presentaties over de wijzigingen van Handboek 3.1 te vinden.

Bij mogelijk interpretatieverschil met het Handboek, geldt het Handboek en niet de Wijzigingenlijst.

De belangrijkste veranderingen van Handboek 3.1 zijn:

- Meer focus op impact op projecten en de introductie van het 'Projectdossier';
- Handboek 3.1 is een efficiëntere norm doordat er is gekeken naar elementen in de teksten die niet bijdragen aan de doelstelling van de eisen en de CO₂-Prestatieladder;
- Alle (voor zover nog relevant) Harmonisatiebesluiten zijn in Handboek 3.1 verwerkt en geïntegreerd.

2. Leeswijzer Wijzigingenlijst

De norm CO₂-Prestatieladder is doorontwikkeld van een 3.0 naar een 3.1 versie. Dit betekent dat de laddersystematiek niet fundamenteel is gewijzigd: er is niet opeens een 6^e niveau geïntroduceerd en op wat tekstuele aanpassingen na, zijn de eisen niet gewijzigd. De toelichtingen van verschillende eisen zijn wel aangepast.

In deze Wijzigingenlijst worden alle wijzigingen ten opzichte van Handboek 3.0 benoemd. In hoofdstuk 3 worden kort de belangrijkste tekstuele wijzigingen toegelicht. In hoofdstuk 4 wordt chronologisch, per hoofdstuk uit Handboek 3.1, de wijzigingen toegelicht. In het figuur hieronder de samenvatting van de wijzigingen in de auditchecklijst van de CO₂-Prestatieladder. Deze wijzigingen worden vanaf pagina 8. in dit document verder toegelicht.

Samenvatting wijzigingen auditchecklijst:

Niveau 1				Niveau 2				Niveau 3				Niveau 4				Niveau 5			
1A	1B	1C	1D	2A	2B	2C	2D	3A	3B	3C	3D	4A	4B	4C	4D	5A	5B	5C	5D
1A1	1B1	1C1	1D1	2A1	2B1	2C1	2D1	3A1	3B1	3C1	3D1	4A1	4B1	4C1	4D1	5A1	5B1	5C1	5D1
1A2	1B2	1C2	1D2	2A2	2B2	2C2	2D2	3A2	3B2	3C2	3D2	4A2	4B2	4C2	4D2	5A2	5B2	5C2	5D2
1A3				2A3	2B3	2C3						4A3				5A3	5B3	5C3	5D3
					2B4														

Score
Toelichting
Eis verwijderd (tekstuele aanpassing)

3. Tekstuele wijzigingen

- We gebruiken vanaf Handboek 3.1 het woord organisatie (in plaats van bedrijf) vanwege de verbreding van certificaathouders naar andere organisaties, zoals overheden. Dit is een omvangrijke wijziging want het woord bedrijf stond meer dan 1000x in Handboek 3.0.
- Een andere belangrijke tekstuele wijziging is dat in Handboek 3.1 bij de CO₂-emissie-inventaris (eis 3.A.1) de scope-indeling van het GHG protocol wordt aangehouden: scope 1 en 2 emissie + aanvullend business travel uit scope 3. Voorheen communiceerden we dat in de CO₂-Prestatieladder business travel (uit scope 3) tot scope 2 behoort. In alle teksten die samenhangen met de scope-indeling is deze wijziging doorgevoerd.
- Tekstuele wijzigingen zoals het aanpassen van 3.0 naar 3.1, of het rechte trekken van typfouten worden in dit document niet genoemd.
- Omdat een belangrijk uitgangspunt voor dit Handboek 'minder papier' was, zijn er stukken tekst uit H3.1 geschrapt. In onderstaande hoofdstukken zullen we deze wijzigingen benoemen als deze effect hebben op de certificaathouder en of LadderCI.

4. Wijzigingen per Hoofdstuk

Voorwoord

Het voorwoord is geheel nieuwe tekst. De voorzitter van SKAO, dhr Kruik heeft het voorwoord geschreven.

Inleiding

- Zesde alinea: EMVI is BPKV geworden. Daarnaast is er een verwijzing naar de Handreiking Aanbesteden opgenomen.
- (Door)ontwikkeling: de belangrijkste wijzigingen van de norm zijn aangepast.

Leeswijzer

De illustratie is vernieuwd. Bij punt 4 is de zelfevaluatie gewijzigd in interne audit.

Hoofdstuk 1. Toepassingsgebied

- Status: de auditdagtabel en het bepalen van de multi-site steekproef zijn toegevoegd.
- De Handleiding en Werkinstructies is aangepast naar Praktische Gidsen.
- Overgangsregeling 3.0-3.1: er is maar 1 overgangsperiode voor alle organisaties: 6 maanden.
- Er is een overgangsregeling voor de verificatieverklaring van de emissie-inventaris toegevoegd. Deze is alleen relevant voor bedrijven die in H3.0 bij eis 3A2 een verificatie hadden.
- De verwijzing naar de Branchegegerichte Toelichting voor ingenieurbureaus is verwijderd.
- Scope van accreditatie: acceptatie is gewijzigd in accreditatie. De verwijzing naar de Raad voor Accreditatie is geüpdatet. Er is een verwijzing naar het lidmaatschap van de Vereniging van Schemabeheerders opgenomen.
- Doelgroep: MVO en/of KAM manager is CO₂-manager geworden.
- Publicatie: zin verwijderd dat er op elke werkdag een nieuwe norm gepubliceerd kan worden.

Hoofdstuk 2. Normatieve verwijzingen

In Handboek 3.1 wordt er nog naar 11 normen verwezen.

- Toegevoegd:
 - NTA 8813:2017
 - IAF MD-1:2018
 - IAF MD-2:2017
- Gewijzigd: de volgende normen zijn vanaf 2015 geüpdatet:

- Green Gold Label
- NEN-EN-ISO 14064-1:2018: door deze update verwijst H3.1 niet meer naar §7.3.1 punt a t/m q, maar naar §9.3.1 punt a t/m t.
- NEN-EN-ISO 14064-3:2019
- NEN-EN-ISO/IEC 17021-1:2015
- NEN-EN-ISO 50001:2018
- NEN-EN-ISO 14067:2018
- NTA 8080-1:2015
- Verwijderd: de verwijzing naar NEN EN ISO 14065:2013

Hoofdstuk 3. Begrippenlijst

- Toegevoegd: 6 nieuwe begrippen
- Verwijderd: 4 begrippen
- Inhoudelijk gewijzigd: 1 begrip
- Tekstueel gewijzigd: 7 begrippen

In Tabel 1 worden alle wijzigingen in de Begrippenlijst per begrip benoemd.

* 'Bedrijf' en 'bedrijfs grootte' zijn 'organisatie' en 'organisatie grootte' geworden.

Tabel 1. Weergave van de soort wijzigingen van de definities in de Begrippenlijst

Toegevoegd	Verwijderd	Inhoudelijk gewijzigd	Tekstueel gewijzigd
Business travel	Verifiëren en certificeren	Projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is	CO ₂ -footprint
Directieniveau	Zelfevaluatie		Globale Maat (Harmonisatiebesluit 23)
Projectdossier	Bedrijf*		Stadia van projecten
Referentiejaar	Bedrijfs grootte*		Scope 2 emissies
Organisatie*			Scope 3 emissies
Organisatie grootte*			Sector (branche)
			Verificatie

Hoofdstuk 4. Grenzen en omvang bedrijf

§4.1 Vaststellen van de grens van het bedrijf

- Pagina 25: punt 4 over de geografische grens is toegevoegd (conform Harmonisatiebesluit 29).
- Pagina 25, kader: punt 6a en 6b zijn toegevoegd (conform Harmonisatiebesluit 24).

§4.2 Vaststellen omvang van het bedrijf

- Toerekening mobiliteit voor bepaling bedrijfs grootte (conform Harmonisatiebesluit 25).

Hoofdstuk 5. Emissies en CO₂-emissiefactoren

§5.1 CO₂-emissie-inventaris, scope-indeling en materialiteit

- Scope-indeling van het GHG protocol is aangehouden (tekstuele aanpassing): de emissie-inventaris op niveau 3 gaat over scope 1&2 en business travel (uit scope 3).
- De illustratie van het scope diagram is aangepast en weer conform het GHG-protocol.
- Op pagina 31 zijn voorbeelden toegevoegd (conform Harmonisatiebesluiten 9 en 18).
- Overige broeikasgassen: toegevoegd is de tekst dat de rapportage over andere broeikasgassen naar keuze is, maar dat dit wel wordt gestimuleerd omdat H3.1 het laatste Handboek is dat de rapportage in CO₂-eq nog niet verplicht is. Deze paragraaf is verder tekstueel aangepast.

§5.2 De CO₂-Prestatieladder en het gebruik van CO₂-emissiefactoren

Uitgangspunten CO₂-emissiefactoren: reden 4 is verwijderd.

§5.2.1 Algemene regels rond het gebruik van CO₂-emissiefactoren

- Pagina 33: punt 1: toevoeging van WTT + voetnoot 11.
- Door de (inhoudelijk) gewijzigde toelichting van eis 3.A, zijn op pagina 33 punt 2, 4a en 4b aangepast: de verwijzing naar de verificatie is verwijderd.
- Pagina 3: Basisjaar is referentiejaar gewonden.
- Bepaling van scope 3 emissies: vermelding naar EPD- MRPI-certificaat (conform Harmonisatiebesluit 22).

§5.2.2 Het berekenen van de CO₂-uitstoot met de CO₂-emissiefactoren

- Door een update van de categorieën is 'energievoorziening' 'energieopwekking' geworden.

§5.2.2.1 Berekenen van CO₂-emissies als gevolg van gas en elektriciteitsgebruik

- Alinea over Vertogas is toegevoegd (conform Harmonisatiebesluit 20).
- Pagina 35: zin bij punt 3.2 over groene stroom voor buitenlandse organisaties, is toegevoegd. Daarnaast is de alinea hieronder nieuw.
- Pagina 35: voetnoten 14 en 15 zijn nieuw.
- Groene stroom uit biomassa: alinea over vloeibare biomassa is verwijderd.
- Overige bepalingen voor elektriciteit: conversiefactor "stroom onbekend" mag niet meer gebruikt worden.

§5.2.2.2 Berekenen van CO₂-emissies van personen en goederenvervoer

- 'Bemannings van ritten met' is verwijderd.
- Personenvervoer: laatste zin is toegevoegd (conform harmonisatiebesluit 18).

§5.2.3 Herberekenen en nieuwe CO₂-emissiefactoren

- Nieuwe titel
- Overgangstermijn is verwijderd.
- Herberekening, aandachtstreepje 3: 'of gewijzigde marktomstandigheden' is toegevoegd
- Andere verwijzing naar paragraaf van ISO 14064-1.
- Laatste alinea over wanneer de emissiefactoren wijzigen is aangepast.

Hoofdstuk 6. Algemene eisen en auditchecklijsten

§6.1 Algemene eisen

- De verwijzing naar de Zelfevaluatie is verwijderd.

§6.1.1 Eisen aan processen voor continue verbetering

- Figuur 6.2 is aangepast
- Doordat de verwijzing naar de Zelfevaluatie niet meer bestaat, is op pagina 40 een zin toegevoegd dat de organisatie dient te controleren of er voldoende punten zijn behaald voor het behouden van een niveau.
- Laatste aandachtstreepje over intern audit verslag (pagina 41) toegevoegd: verbeteren van de CO₂- en energieprestatie.
- Verduidelijking: voor iedere doelstelling per eis moet afzonderlijk aangegeven worden of de organisatie hieraan voldoet.
- Directiebeoordeling: deze toelichting is helemaal gewijzigd.
- Ladderbeoordeling door de LadderCI: in de eerste zin is de verwijzing naar de Zelfevaluatie verwijderd.

§6.1.2 Eisen aan projecten

- Introductie van het Projectdossier.
- Introductie van het kader met het overzicht wat organisaties op projecten met gunningvoordeel moeten doen.
- Onder het kader: zin opgenomen met een verwijzing naar de inlogomgeving van SKAO.
- Nieuwe voetnoot: een informatieve verwijzing naar de dialoog tussen opdrachtgever en opdrachtnemer en de Handreiking Aanbesteden.

§6.1.3 Eisen aan de Verplichte Internetpublicatie

- Vanwege de wijziging in eis 5.D.3 wordt er nu verwezen naar 5.D.1
- Punt 7 is toegevoegd (conform Harmonisatiebesluit 6).

§6.2 Auditchecklijsten

Samenvatting Wijzigingen auditchecklijst:

Niveau 1				Niveau 2				Niveau 3				Niveau 4				Niveau 5			
1A	1B	1C	1D	2A	2B	2C	2D	3A	3B	3C	3D	4A	4B	4C	4D	5A	5B	5C	5D
1A1	1B1	1C1	1D1	2A1	2B1	2C1	2D1	3A1	3B1	3C1	3D1	4A1	4B1	4C1	4D1	5A1	5B1	5C1	5D1
1A2	1B2	1C2	1D2	2A2	2B2	2C2	2D2	3A2	3B2	3C2	3D2	4A2	4B2	4C2	4D2	5A2	5B2	5C2	5D2
1A3				2A3	2B3	2C3						4A3				5A3	5B3	5C3	5D3
					2B4														

	Score
	Toelichting
	Eis verwijderd (tekstuele aanpassing)

Invalshoek A

- 1.A: 1.A.2: woordje 'vooraf' is toegevoegd aan de laatste zin.
- 3.A (eis 3.A.1 en 3.A.2):
 - Andere puntentelling.
 - Tekstuele aanpassing: scope indeling GHG-protocol aangehouden.
 - Nieuwe toelichting.
 - Kader toegevoegd over overige broeikasgassen.
 - Voetnoten 21 en 22 zijn nieuw.
- 4.A:
 - 4.A.1: Verwijzing naar ISO 14064-1 in de eis verwijderd.
 - 4.A.1: Voetnoot 25 is toegevoegd (conform Harmonisatiebesluit 14).
 - 4.A.1: Opstellen ketenanalyses: punt 2 is toegevoegd (conform Harmonisatiebesluit 19).
 - 4.A.3: Ladderbeoordeling door de LadderCI: voorlaatste aandachtstreepje toegevoegd: "en geen onderdeel uitmaakt van de organizational boundary".
 - 4.A.3: Ladderbeoordeling door de LadderCI: laatste aandachtstreepje en voetnoot 28 over de onafhankelijkheid zijn toegevoegd (conform Harmonisatiebesluit 8).
- 5.A:
 - 5.A.2-2: zin toegevoegd: "(hierbij zijn de emissies ten gevolge van de scope 3 categorie business travel uitgesloten)"

- 5.A.3: pagina 60, voorlaatste alinea: passage toegevoegd over EPD-MRPI certificaten (conform Harmonisatiebesluit 22).

Invalshoek B

- 1.B:
 - 1.B.2: Toelichting; zin toegevoegd over automatische toekenning van de score.
 - Woordje 'verificatie' verwijderd bij consultancy en certificatie.
- 3.B:
 - 3.B.1: Maatregellijst: Toelichting over maatregellijst is aangepast
 - 3.B.1: Toevoeging over normatieve status van de maatregellijst en periode globale maat in toelichting en kader (conform Harmonisatiebesluit 12 en 23).
 - 3.B.1: Verduidelijking maatregelen op projectniveau en onderbouwing daarvan.
- 4.B:
 - 4.B.2: Ladderbeoordeling door de LadderCI: Passage bij initiële ladderbeoordeling over voortgangsrapportage toegevoegd (conform Harmonisatiebesluit 3).

Invalshoek C

- 3.C:
 - 3.C.1: Verduidelijking intern en extern communiceren op projectniveau.
 - 3.C.1: Voetnoot 32 is nieuw (conform Harmonisatiebesluit 27).
 - 3.C.2: Toelichting: alinea over dat het plan aantoonbaar toegepast dient te zijn, is anders verwoord.
- 4.C:
 - 4.C.1, Toelichting: toegevoegd: dialoogpartner dient onafhankelijk te zijn (conform Harmonisatiebesluit 21).
 - 4.C.1, Toelichting: passage verwijderd over het meeliften van dochterondernemingen.
 - 4.C.1: alinea over Pool van deskundigen is nieuw, inclusief voetnoot 33.
 - 4.C.1: Ladderbeoordeling door de LadderCI is aangepast, ook conform Harmonisatiebesluit 15.
 - 4.C.2: Punten van zorg worden uitgelegd. Daarnaast is er een koppeling van deze punten naar de directiebeoordeling opgenomen.
 - 4.C.2: Ladderbeoordeling door de LadderCI is aangepast.

Invalshoek D

- 2.D:
 - 2.D.1, Toelichting: Laatste zin toegevoegd: "bovenstaande criteria voor een initiatief".
- 3.D:
 - 3.D.1, Toelichting: laatste zin toegevoegd: "initiatieven zoals genoemd... specifieke organisatie."
- 4.D:
 - 4.D.1: Gewijzigde Toelichting, Ladderbeoordeling door de LadderCI en Verplichte Internetpublicatie.
 - 4.D.2: Gewijzigde Ladderbeoordeling door de LadderCI.
- 5.D:
 - Eis 5.D.3 bestaat niet meer (tekstuele aanpassing omdat inhoud elders in 5.D is ondergebracht).
 - 5.D.1: Gewijzigde Puntentelling, Toelichting, Ladderbeoordeling door de LadderCI en Verplichte Internetpublicatie.
 - 5.D.2, Ladderbeoordeling door de LadderCI: toegevoegd: "dat toereikend is voor de uitvoering van het sectorbreed CO₂-emissie reductieprogramma".

Hoofdstuk 7. Certificeren conform de CO₂-Prestatieladder

- Inleiding: verwijzing naar §7.3 en verificatie is verwijderd.

§7.1 Certificeren conform de CO₂-Prestatieladder

§7.1.1 Competenties van Laddercertificerende Instellingen en haar auditoren

- Eisen aan auditoren, punt b: toegevoegd: 'inclusief de harmonisatiebesluiten'.
- Eisen aan auditoren: gewijzigde voorwaarden voor de opleidingsduur.
- Nieuwe LadderCI's: procedure en voetnoot aangepast.

§7.1.2 De Ladderbeoordeling

- De verwijzingen naar 17021 paragrafen zijn geüpdatet.
- Toelichting op de ladderbeoordeling: verwijzing naar Zelfevaluatie weggehaald.
- Tijdsbesteding ladderbeoordeling: nieuwe alinea
- Steekproef voor het bezoeken van (neven)vestigingen: nieuwe alinea
- Ladderbeoordeling binnen drie maanden: Verplaatst; stond eerst na de verschillende audits gemeld.
- Ladderbeoordeling binnen drie maanden: conform Harmonisatiebesluit 17 is de laatste zin toegevoegd.
- Initiële Ladderbeoordeling: in één keer naar niveau 5: nieuwe alinea, conform Harmonisatiebesluit 5.

§7.1.3 Het CO₂-bewust Certificaat

- Voetnoot over Zelfevaluatie is verwijderd.
- Vormgeving CO₂-bewust Certificaat: 'aanvullend' is gewijzigd naar 'met nadruk'.
- Punt VII is toegevoegd.
- Opmerkingen ten aanzien van de organizational boundary, punt 2: aanvulling dat ook de bijlage met de boundary gepubliceerd dient te worden.

§7.1.4 Certificaatovername door een andere LadderCI

- Aangepast conform MD2 (conform Harmonisatiebesluit 26).

§ 7.1.5 Harmonisatie

Toevoeging in laatste alinea: 'of op een latere in het harmonisatiebesluit genoemde datum'.

§7.2 Toelichting op de steekproef

- Tekst versimpeld: verwijzing naar de eisen verwijderd; punten 5, 6, 7, 9 en 10 zijn verwijderd.
- Nieuwe verwijzing opgenomen naar algemene eis 6.1.2.
- Nieuw: verplichting dat dit lijstje ingevuld moet worden via de SKAO inlogomgeving.
- De variabelen in dit lijstje zijn tekstueel aangepast. Alleen de naam van het project en de naam van de aanbestedende dienst zijn nieuw.

§7.3 Verifiëren conform de CO₂-Prestatieladder

- Paragraaf is verwijderd.

Colofon

Wijzigingenlijst bij Handboek CO₂-Prestatieladder 3.1, 22 juni 2020

Publicatiedatum: 22 juni 2020

Eindredactie: Maud Vastbinder & Tijmen de Groot

Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen

Bezoek- en postadres

Zuilenstraat 7a

3512 NA Utrecht

030-711 6800

www.skao.nl